

ÇANKIRI POŞA DİLİ ÖRNEĞİNDE ELEKTRONİK SÖZLÜK HAZIRLAMA ÖNERİSİ*

*Melike ÜZÜM, Bilge GÖKTER***

Öz: Bu çalışmada, etnik gruplar ve diller arası ilişkiler bağlamında, Çankırı Poşa dili örneğinden hareketle bir elektronik sözlük hazırlama önerisi sunulacaktır. Çalışmamıza konu olan Poşalar; Çankırı Alibey Mahallesi'nde izole yaşam süren ve grup dışı kişiler tarafından “cingan, elekçi, bohçacı” gibi adlarla bilinen etnik bir topluluktur. Poşaların kendi aralarında Türkçe dışında farklı bir dil konuştukları alan çalışmalarımız sonucunda ortaya konmuştur. Ancak iki dilli kabul edebileceğimiz topluluğun söz varlığına dair kaynaklarda yeterli veri yoktur. Sunulan sözlük örneği bu konuda atılacak ilk adım olacaktır.

Alan çalışması sonucunda elde edilen dil malzemesinin saklanması, dil bilgisel özelliklerinin incelenmesi, Genel Ağ (İnternet) ortamında paylaşılması iki dillilik ve dil ilişkileri bakımından önem taşımaktadır. Bu çalışmada önerilen Poşaca elektronik sözlüğüyle; alan araştırmalarında yöntem seçimi, verilerin saklanması ve incelenmesi alanlarına katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca çalışmanın, Türkiye’de konuşulan ve tehlikedeki diller kategorisinde değerlendirilen diğer dillerin söz varlığının belgelenmesi konusunda bir model oluşturacağı öngörülmektedir.

Anahtar kelimeler: Etnik gruplar, Poşalar, tehlikedeki diller, alan çalışması, sözlük.

A Proposal for the Preparation of an Electronic Dictionary for the Cankiri Posha Language

Abstract: Within the conceptual framework of ethnic groups and language contact, in this study, we introduce a proposal for an electronic dictionary preparation, using the corpus of Cankiri Poshas language as an example. Poshas are an ethnic group who live in isolation in the Alibey District of Cankiri city and are known to non-group members as Cingan, Elekci or Bohcaci. As a result of our fieldwork, it is established that Poshas speak a different language within their community, which is not a variant of Turkish. However, there are limited resources with regard to the vocabulary of this bilingual community. The current proposal to create an electronic dictionary for the Poshas language will be the first initiative to address this issue.

For bilingual and language contact issues, it is important to save and analyze language resources that are collected as a result of fieldwork. These resources should also be shared electronically with other scholars in the field. Through the

* Makalenin Geliş ve Kabul Tarihi: 23.08.2017 - 12.01.2018

** Dr.Öğr.Üyesi, Başkent Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bağlıca/ Ankara. melikeuzum@gmail.com ORCID: 0000-0001-8370-588X
Öğr.Gör., Başkent Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bağlıca/ Ankara. gokter@baskent.edu.tr ORCID: 0000-0001-6744-304X

current Poşa electronic dictionary preparation, we aim to contribute to fieldwork studies, especially in methodology, data storage and analysis. In addition, this study will establish a model for the vocabulary documentation of identified endangered languages spoken in Turkey.

Key words: Ethnic groups, Poşas, endangered languages, fieldwork, dictionary.

Giriş

Türkçenin baskın dil olarak kabul edildiği, birçok göç hareketinin izlerini taşıyan Türkiye coğrafyası; etnik dokunun sunduğu konuşur sayısı bakımından zayıf dillere (minor language, bk. Johanson, 2003, ss. 15-16) Türkçenin etkisi veya zayıf dillerin Türkçeyi etkileme durumları gibi konuların araştırılması ve konuşma sürecinde ortaya çıkan karşılıklı dilsel etkileşimlerin gözlenmesi için araştırmacılara zengin malzeme sunmaktadır. Diller arası etkileşimlerin incelenmesi hem dil ilişkilerine hem de Türk dili alanlarına büyük katkı sağlar. Etnik grupların dilleri üzerine hazırlanan sözlükler; bu alanda, temel bilgi sağlamaya yönelik ilk çalışmalar olabilir (bk. Bläsing, 1992, 1995, Yıldırım, 2011). Fakat bu sözlüklerin hazırlanması başta ciddi bir alan araştırmasını gerektirdiği gibi sözlüksel malzemenin değerlendirilmesi ve işlenmesi de sözlük bilim teorisinden ve yöntemlerinden yararlanmayı gerektirir.

Bu çalışmada etnik grupların dillerini anlama ve dil ilişkileri alanına veri sağlama konuları göz önünde bulundurularak kolay kullanımı ve amaçlanan içeriğe yer vermesiyle *Lexique Pro* adlı elektronik sözlük programı Poşa dil verilerinden hareketle tanıtılmaya çalışılacaktır. Öncelikle Poşalar hakkında kısaca bilgi verilecek, dillerinin tehlikede olma durumu değerlendirilecek, neden dokümantasyonu yapılmalı ve sözlük oluşturulmalı soruları gerekçeleriyle açıklanacak, alan araştırmasında elde edilen sözlüksel veri tanıtılarak *Lexique Pro*'ya aktarımıyla ilgili örnekler sunulacaktır. Çalışmada kullanılan veriler TÜBİTAK tarafından desteklenen “Çankırı Poşaları: Dil ve Kültür Araştırması” adlı proje kapsamında elde edilmiştir.

Çankırı Poşa Dili

Kenrick, “çingene dili” denildiğinde akla her şeyden önce Roman dili gelmesine rağmen dünyadaki Poşa topluluklarının Roman dilini konuşmadıklarını, Lomin veya Lomavren olarak bilinen Hintçe kökenli kelimelerin bulunduğu Ermenice bir varyant konuştuklarını belirtir (2007, s. 157). Bugün Lomların sayılarının çok az olduğu, var olan nüfusun da Türkiye, Rusya, Gürcistan ve Ermenistan’da yaşadığı iddia edilmektedir (Kenrick, 2007, ss. 7-8, Kolukırk, 2009, s. 104). Poşaların konuştuğu iddia edilen Lomin ya da Lomavren dili ile araştırma konumuz olan Çankırı Poşa dilinin aynı olup olmadığı hakkında şimdilik bir şey söyleyecek bilgiye sahip değiliz. Poşacayla ilişkisi açısından Lomavren diliyle ilgili çalışmalar kısaca değerlendirilecektir.

Poşaları, genel çingene tasvirleriyle karşılaştırdığımızda dilleri gibi kültürel özelliklerinin de farklı olduğu görülür. Örneğin Poşalar; fal bakmazlar, müzisyenlik ve dansla ilgilenmez, ayı oynatmazlar. Bohçacılık yapar ve elek, kalbur, gözer yapımıyla uğraşırlar. Çankırı Poşaları özellikle elek yapımıyla tanınırlar. Hatta çoğu zaman Çankırlılara “Elekçi misiniz?” sorusu yöneltilir. Alan araştırmamızda edindiğimiz bilgiye göre bugün elekçilikle uğraşan sadece bir aile vardır.

Poşaların dilleriyle ilgili Poşaca verilerin yer aldığı en eski kaynak Franz Nickolaus Finck’in *Die Sprache der Armenischen Ziegeuner* (1907) adlı çalışmasıdır. Bu eserde Poşaca bir masal ve altı şiir yer almaktadır. Bu masal ve şiirleri incelediğimizde iki Ermenice (*innav* “erkek çocuk”, Çankırı Poşa dilinde *imin* olan *im* “benim”) ve bir Farsça kökenli kelime (*usta*) Çankırı Poşa dili derlememizle ortaktır. Bu ortak birkaç kelime aynı dilden söz ettiğimizi söylemek için yetersizdir. Finck’in çalışmasıyla aynı dönemde yayımlanan “Some Words on the Dialects of Transcaucasian Gypsies- Boşa and Karaçi” çalışmasında Patkanoff, Poşaların 1829’dan sonra Ermeniler ve Yunanlarla birlikte Gürcistan’a geldiklerini ve bozuk bir Ermenice konuştuklarıyla ilgili notları paylaşır. Ayrıca kaynak kişi P. Mepisoff (Mayıs, 1880); Artvin’de Türkçe konuşan, ancak Poşa olarak adlandırılan 100 ailelik bir çingene grubunun olduğunu belirtir. Bu grubun ayrı bir dili olup olmadığı bilinmemektedir, fakat Patkanoff yaptığı görüşmeleri ve sözcük karşılaştırma çalışmalarını temel alarak Poşacayı çingene dillerinin bir ağızı olarak tanımlar (1908, ss. 234-237, 245). Poşaların Ermenilerle ilişkili olduğuna işaret eden başka bir kaynaksı Andrews’e aittir. Andrews, Türkiye’nin doğusunda yaşayan Poşaların konuştuğu dil için “Ermenicenin bir diyalekti” demiştir (1989, s. 140).

Yukarıda yer verildiği gibi Poşalar ve Poşa diliyle ilgili olarak yabancı kaynaklı bazı çalışmalar, bizi Lom halkı ve karma bir yapıya sahip olan (İng. mixed language) Lomavren diline yöneltilmektedir. Bu farklı adlandırmaları Patkanoff, Poşaların kendini Lom olarak adlandırdığı ve bu kullanımın Avrupa’da kullanılan Rom şeklinin bir varyantı olduğu şeklinde açıklar (1908, s. 245). Poşa veya Lom dil verileriyle Çankırı Poşacasını karşılaştırdığımızda Patkanoff’un listesinde *coki* “genç kız”, *innav* “genç erkek, erkek çocuk” sözcükleri benzerlik gösterir. Aynı şekilde Voskian İrani kökenli kelimelere yönelik yaptığı çalışmasında, Lomavren dilindeki çok az veriyi değerlendirmişse de bunların çoğunun Farsça alıntı kelimeler olması, inceleme imkânı vermemektedir. Voskian (2007, s. 169) çalışmasında Türkiye’yi içine almamış, incelemesini Ermenistan ve Gürcistan’la sınırlandırmıştır. Melikian ise Lomavren dilinden söz etmez, Poşacanın Ermeniceyle ilişkisine değinir. Poşa dilini, Ermenice gramer yapısının ağırlıklı olduğu yapısal özelliklerin çingene diline ait kelimeler üzerinde uygulanmasıyla oluşmuş karma bir dil olarak tanımlar (2002, s. 188). Bu bilgiler ışığında Çankırı Poşa dilinin söz

varlığında sıkça Ermenice sözcüğe rastlamamız ve Lom ya da Lomavren dilinin de *Gypsy-Armenian*, *Bosha*, *Arnebuab*, *Bisa*, *Bosa*, *Bosha* adlarıyla anılıyor olması, Ermeniceden ve Türkçeden kelime aldığı ifade edilmesi gibi özelliklerinden dolayı iki dilin birbiriyle ilişkili olduğunu söyleyebiliriz (bk. Voskian, 2007).

Yerli kaynakları incelediğimizde ise Seropyan'ın hazırladığı Poşaca-Türkçe sözcük listesinde, Lom madde başına karşılık olarak "Poşa" sözcüğünün verildiği görülür. Ancak Seropyan, derleme yaptığı bölgeyi belirtmediği için kesin bir yargıda bulunamıyoruz. Fakat yine de görüşlerine burada yer vermek faydalı olacaktır. Seropyan, Ermenice ve Poşaca ilişkisini şu şekilde açıklar: "Konuşurken genellikle Ermeniceyi kullanırlar, ama aralarında gizli konuşmak gerektiğinde Poşa diline başvururlar. Ancak giderek fakirleşen bu Hint-Avrupa kökenli dil zamanla gramer ve fiil çekimlerinde Ermeniceyi kullanmak zorunda kalmış" (2000, s. 23). Seropyan'ın çalışmasının sonunda kısa bir sözlük yer alır. Bu sözlükte de diğer karşılaştırmalarla benzer şekilde sadece *coki* "genç kız" sözcüğü ortaktır. Bunlara ek olarak yerli kaynaklarda dilsel inceleme amacı taşımayan söz varlığı derleme örneklerine rastlamaktayız. Örneğin Erdoğan, sosyoloji alanında Sivas, Erzincan ve Artvin'deki Poşalarla görüşmeler yapmış ve çok az sayıda da olsa Poşa diline ait sözcük derlemiştir. Elindeki verilerden hareketle çalışmasının sonucunda "cümle yapısı ve kelimelerdeki düzensizlik" çıkarımlarıyla, Poşaların farklı bir etnik kimlik olarak kabul edilmemesi gerektiğini ileri sürmüştür (1999, ss. 47-48). Bu düşüncesini görüldüğü gibi farklı bir dil konuşmalarına dayandırır. Fakat elde ettiği dil verisi her bölgeden 25-30 arası sözcük ve beş ya da altı cümleyle sınırlıdır. Dilleri hakkında çıkarımda bulunmak için topladığı veri yetersizdir.

Bilimsel ölçütlerle hazırlanmamış olsa da Hüseyin Gezer'in Artvin'de yaptığı derlemeler de Poşalar hakkında bize bilgi verir. Çalışmasını Artvin Poşalarıyla sınırlandıran Gezer; Poşaların sosyal hayatlarını, eğitim düzeylerini, geçim kaynaklarını vb. samimi bir dille anlatır. Derlemelerini ve görüşlerini, yoruma açık bir şekilde Genel Ağ (İnternet) sitesi üzerinden paylaşımına açmıştır (Gezer, 2009).

Yukarıda verilen görüşler çerçevesinde, Çankırı Poşa dilinin çingene dillerinden ayrı bir varyant olarak geliştiği ve hakkında yeterli veri olmadığı için dokümantasyonunun yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Araştırma sürecinde elde edilen veriler ve kaynak kişilerin görüşleri doğrultusunda dilin tehlikede olma durumu ve kaybolmak üzere olduğu gerekçeleriyle açıklanacaktır.

Dilin Sürekliliğini Etkileyen Durumlar

Dilin sürekliliğinde devletin uyguladığı dil politikaları büyük önem taşır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda devlet dili Türkçe olarak tanımlanmakta,

Türkçe dışında konuşulan dilleri koruma altına almaya yönelik herhangi bir ifade bulunmamaktadır (bk. TBMM 1982). Bu nedenle, UNESCO desteğiyle tehlikedeki diller üzerine çalışan uzmanlar tarafından hazırlanan *Language Vitality and Endangerment* dokümanında verilen “baskın grubun dilinin açık bir şekilde resmî dil olarak bildirilmesi ve diğer dillerin desteklenmemesi” ölçütüne göre Türkiye’de konuşulan Türkçe dışındaki bütün diller “zorunlu asimilasyon” başlığı altında değerlendirilebilir (bk. Brenzinger, 2003, s. 13). Ancak bilinçli olarak yapılan araştırmalarla bu dillerin korunması ve canlandırılması mümkün olabilir. Örneğin ilk adım olarak, Poşalar alan araştırmamızda da gözlemlediğimiz gibi, bilim adamlarının zayıf bir dille ilgilenmesinin, söz konusu dilin konuşurlarının kendi dillerini daha değerli görmeye başladıkları sonucunu doğurabildiği söylenebilir. Bu sebeple dillerin belgelenmesi dil incelemelerine veri sağlamanın yanında kaybolma sürecine girmiş dillerin devamlılığına ve o dilde var olan kültürün korunmasına da hizmet eder (Himmelman, 2006, s. 5).

Çankırı Poşa dili, dil ölümü açısından başka bir çalışmada ayrıntılı olarak değerlendirilmiş, “güvende değil” şeklinde nitelendirilmiştir (bk. Demir-Üzüm, 2014). Bu başlık altında güvende olmama durumu alan araştırmasından elde edilen bulgular çerçevesinde kısaca değerlendirilecek, dil verilerinin incelenmesinin ve paylaşımının gerekliliği ortaya konacaktır.

Poşaların dillerinin devamlılığıyla ilgili durumları, olumlu ve olumsuz olarak iki ana çerçevede ele alabiliriz. İzole yaşam biçimi, geniş aileler, iç evliliğin tercih edilmesi ve dışarıdan yapılan evliliklerde dilin aktarımı, gizli dil olarak kullanımına ihtiyaç duyulması gibi durumlar Poşaları dillerini konuşmaya teşvik ederken, konuşurların baskın dil Türkçe karşısında dillerini önemsiz görmeleri, şehir planlamasına göre yaşam alanlarında yapılacak değişiklikler, baskın grup tarafından çingene olarak adlandırılmaları, ayrımcılık korkusu gibi durumlar dillerini gizlemelerine, gelecek kuşaklara aktarmak istememelerine neden olmaktadır. Bu etkenler sırasıyla alan araştırmasında edindiğimiz tecrübelerle dayanarak açıklanacaktır.

Olumlu Etkenler

Poşaların, Çankırı’nın en eski yerleşim alanındaki eski evlerde oturdukları görülür. Alan ziyaretlerimizde gözlemlediğimiz gibi kültürel değerlerini korur, akraba ilişkilerine önem verirler. Bu tür yaşam şekli, dillerini konuşmaları için onlara bir alan yaratmaktadır. Diğer yandan ise araştırmalarda izole yaşam süren dillerin tehlikede olduğu belirtilir. Diller arası ilişkinin zenginlik kattığı ve farklı yapıların ortaya çıkıp dili geliştirdiği savunulur (Bu görüşte olan, yoğun kopyalamayı destekleyen ve dil üzerinde olumlu etki yarattığına inanan araştırmacılar için bk. Johanson, 2002, s. 253). Fakat Poşaların diğer bölgelerde (Artvin, Van, Sivas vb.) yaşayan Poşa gruplarından farklı olarak dillerini

sürdüremeleri izole yaşam tarzlarıyla ilişkili görünmektedir. Çoğunluğu Poşalardan oluşan bir yerleşim alanında kendi dillerini konuşabilmekte ve geleneklerini yaşatabilmektedirler. Çocuklar ise mahallelerindeki ilköğretim okuluna giderek bu sosyal çevre dışına çıkmamaktadır. Meslek seçimleriyle ilgili düşüncelerini sorduğumuzda babaları gibi minibüslerle dolaşarak satış yapmak istediklerini, eğitimlerine devam etmek istemediklerini belirtmişlerdir. Bu yaşam tarzının sonucu olarak Poşalar bu yerleşim alanının dışında yaşayan grup dışı kişilerce Poşa olarak tanınmamaktadır. Bu sebeple grup dışı kişiler Poşacanın varlığından da haberdar değildirler. Yani Poşaca bir yandan konuşulurken bir yandan başarıyla gizlenmektedir. Örneğin Kırıkkale'den geldiğini anlatan kaynak kişi (Poşa), Poşacayı mahalleye taşıdığına öğrendiğini söyler. Yine dış evlilikle Poşalara katılan gelin, altı ay içinde Poşacayı anlar duruma geldiğini belirtir. Bu kayıtlara göre günlük yaşamda Poşacayı rahatlıkla kullanabilmektedirler.

Dilin sürekliliğini etkileyen diğer bir etken, daha önce belirtildiği gibi, geniş aile olarak yaşamalarıdır. Bu geniş aile biçimi yaşamda, Poşacayı iyi konuşan yaşlıların yakınlarında olan ve onlarla ilgilenen gençlere Poşacayı iyi derecede aktardıkları görülür. Örneğin ziyaretlerimizde sıkça Poşaca bilgisine başvurduğumuz kaynak kişi G.G. (19), babaannesi İ.G.'nin (73) konuşmalarını kolaylıkla anlıyor ve ona Poşaca cevap verebiliyordu.

Dilin konuşulmasını çekici hâle getiren durumlardan biri de gizli dil olarak kullanımıdır. Poşalar arasında Poşacanın gizli dil olarak kullanımı ihtiyaç olarak görülmekte ve bu nedenle gençlere sözcük düzeyinde Poşaca öğretilmektedir. Gizli dil kullanımı örneği olarak polis geldiğinde “silah” yerine *ergate* ya da *has* dediklerini anlatırlar. Diğer bir derleme kaydında ise pazarda gizli dil olarak kullanımı için “Diyelim ki domatis alcas *as kine* diyoz, bu “bahalı kine” demek bahalı mesela bişi alcas kıtuysu *keş* bu diyos.” örneğini verirler.

Olumsuz Etkenler

Olumlu durumlardan sonra dilin tehlikede görülmesinin nedenlerini olumsuz etkenlerle açıklayabiliriz. Poşacayı tehlikede olarak değerlendirmemize yol açan durumları iki ana çerçevede iç ve dış etkenler şeklinde ele alabiliriz:

İç nedenlerden en önemlisi konuşurların dile karşı tutumlarıdır. Çankırı Poşaları dillerini “kaba dil” olarak nitelendirirler. Onlara göre kibar konuşmak Türkçe konuşmaktır. Yine bu kaba dil düşüncesine dayanan bir ayrımcılık korkusu taşırlar. Alt grup psikolojisiyle Poşacayı “gereksiz”, baskın dil Türkçeyi prestijli bulurlar. Bunun en güzel örneği “iş başvurusu” konulu derlemedir. Özetle G.G. (19, bayan) adlı kaynak kişi markette çalışmak için yaptığı iş başvurusu sırasında çok iyi Türkçe konuştuğunu belirtir. İşverenin bu yüzden onu saygıyla karşıladığını, fakat görüşmenin sonunda kardeşinin Poşaca bir şeyler sorduğunu ve Poşaca konuşmalarını duyan işverenin yüz ifadesinin olumsuz yorumlanacak

biçimde değiştiğini, bunun üzerine işi G.G.'ye vermediklerini anlatır. G.G. mahalleleri dışında Poşaca konuşmalarının sosyal statülerini düşürdüğünü iddia eder. Bu nedenle her fırsatta bize Türkçelerinin çok iyi olduğunu ve herkes gibi Türkçe konuştuklarını söyleme gereği duymuşlardır. Ayrıca Poşalar dil farklılığının sorun olduğunu düşünerek benimsenme ihtiyaçlarını da açıkça belirtirler: “Biz Çankırlıyız. Başka dilimiz de dinimiz de yok. Türkçe konuşuyoruz. Hepimiz Türk’üz, Müslüman’ız.” Aynı örnek olaya Ekim 2006 Bodrum Milas’ta Selimiye Mahallesi’nde yapılan bir araştırmada da rastlanmıştır. Görüşülen bir Roman, konuşmasında özellikle “Hepimiz Türk ve Müslüman’ız.” sözünü vurgulamıştır (Marsh, 2008, s. 23).

Dış nedenler Poşacanın yok olmasında büyük rol oynamaktadır. Poşaların izole yaşam tarzını tercih etmeleri Poşacayı korurken hükûmetin kentsel dönüşüm projesi kapsamında mahallenin dağıtılması hem veri kaybına yol açacak hem de derleme yapmayı zorlaştıracaktır. Çoğunluğu Poşalardan oluşan aileler müstakil evlerdeki yaşam tarzlarını değiştirmek zorunda kalacaklar, rahatlıkla Poşaca konuştukları sokak kültürleri yok olacaktır.

Diğer bir dış etken ise grup dışı kişilerin onların kabul etmediği bir adlandırmayı tercih etmeleridir. Adlandırma sorunu baskın grup ve Poşalar arasında bir mesafe oluşturur. İstemedikleri ve olumsuz anlam yükledikleri *çingene* adlandırması Poşalar için rahatsız edicidir. İlk derleme günümüzde kendini tanıtmaya ihtiyacı duyan kaynak kişi (28, kadın) “Biz Roman değiliz. Biz çingene değiliz. Biz Poşayız.” diyerek konuşmasına başlamıştır. Kendilerini tanımlama ihtiyacı, bütün Poşalarda ortaktır. Türkçe konuşuyor olmaları onları baskın gruba yaklaştıran bir özelliktir. Bu nedenle Poşaca konuşmaktan kaçınma ve özellikle bazı konuşurlarda dilden tamamıyla vazgeçme eğilimi gözlenmiştir.

Dış nedenler arasında sayabileceğimiz bir durum da baskın dil Türkçenin Poşacaya etkisidir. Türkçenin söz varlığı ve gramerinin yoğun olarak kopyalandığı görülür. Örneğin;

1. *Gadunun porı anutıye*. “Kedinin karnı aç.”

Örnek 1’de *gadu* “kedi” sözcüğüne Türkçe ilgi hâli eki getirilmiş ve tamlanan pozisyonundaki *por* “karnın” sözcüğü de 3. şahıs iyelik ekiyle çekimlenmiştir. İfadede Ermenice kökenli sözcükler ve Türkçenin tamlama yapısının kullanıldığı görülür.

2. *Öküz diyi çika*. “Öküzler yok.”

Örnek 2’de *öküz* sözcüğünün Türkçeden kopyalandığı ve Poşaca çokluk işaretleyicisi *diyi* ile kullanıldığı görülür. Devamında “yok” *çi-* olumsuzluk işaretleyicisi ve *ka* “var” sözcüğüyle ifade edilir. Kullanılan bu olumsuzluk yapısını Ermenicenin doğu ve batı kolunda sorguladığımızda birbirine oldukça

yakın yapılarla karşılaşmaktayız. Riggs'in (1856, s. 44) İstanbul'da ve Anadolu'da konuşulan Ermenice üzerine yaptığı incelemede benzer şekilde շԳ (çh a) harfinin olumsuzluk bildirimi için kullanılan bir ön ek olduğu bilgisi yer alır. Bu ön ek *ben/sen/o değil(im)*, *ben/sen/o sahip değil(im)*, *yok* vb. yapılarda, geniş zaman ve bitmemişlik bildirimi hariç bütün zaman bildirimlerinde kullanılmaktadır. Modern Ermenice konuşma dilinde de yaygın olarak ifadeyi olumsuz yapmak için չ է՛ն “hayır, yok” parçacığı kullanılır (Dum-Tragut, 2009, ss. 523-524). Olumsuzluğun Ermenicede de Türkçe gibi yüklem olumsuz çekimiyle yapılmasının Türkçe sözcüklere de bu biçimi kopyalamalarında etkili olduğu düşünülebilir. Örneğin mastar yapısı, koşaç, dilek bildirimli gelecek ve geçmiş zaman yüklem biçimleri չ- է՛- ön ekiyle olumsuz yapılmaktadır: *Ha yidi ha cudi* “Ha yedi ha yemedi”.

3. *Zavağı battaniyenin içine sok, hastalanır.* “Çocuğu battaniyenin içine sok, hastalanır.”

Örnek 3'te ise *zavak* sözcüğü dışında cümle Türkçedir. Derlemelerden seçilen bu ifadeler hem konuşurların Poşaca-Türkçe karma dil yapısını örneklendirirken hem de dilin yok olmak üzere olduğunu ortaya koyar. Poşaların dillerinin ve kültürlerinin araştırılması, verilerin paylaşılması grup dışı kişilerin de onları tanınması açısından faydalı olacaktır.

Korpus ya da Sözlüksel Veri

Çankırı Poşa dili üzerine yaptığımız araştırmamızda veri toplamak için alana çıkmadan önce başlıca konu alanları belirlenmiş ve bu çerçevede derlemeler yapılmaya çalışılmıştır. Bu yöntem özellikle dile ait bir sözlüğün hazırlanmasına yönelik malzeme elde etmeyi amaçlamaktadır. Bower'n *Linguistic Fieldwork A Practical Guide* (2008) çalışmasından yararlanarak sözlüksel veri oluşturmak için belirlenen konu alanları aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır:

a. Vücut Organları ve Uzuvlar

Anatomik bir resim gösterilerek vücudun iç ve dış organlarının adları öğrenilebilir. Fakat bu yöntem resimde çıplak olunması sebebiyle kaynak kişilerce genellikle hoş karşılanmaz. Kaynak kişiye kendi cinsinden bir anatomik yapı sorulması veri elde etmeyi biraz daha kolaylaştırmaktadır. Yine de en kolay yöntemin bebekler üzerinden vücut organ ve uzuvları hakkında bilgi edinmek olduğu düşünülür. Derlemelerimiz sırasında vücut organ ve uzuvlarının Poşaca karşılıklarını merak ettiğimizi söylediğimizde kaynak kişi İ.G., vücut organ ve uzuv adlarını kendi üzerinde göstererek anlatmıştır. Daha sonra bizim üzerimizden örnek sözcükler söylemeye başlamıştır. Örneğin *mazıt şeke* “saçın sarı”. Ancak kaynak kişinin iyelik eklerini kullanarak söylediğini dil incelemesi aşamasında fark ettik. Bu nedenle karşıımızdakilerin dil bilimci

olmadığını her zaman düşünerek cümle içinde ya da tamlama şeklinde sözcüğün farklı şekillerinin derlenmesi gerektiğini tecrübe ettik.

b. El Yapımı Ürünler ve Günlük Maddeler

Günlük kullandıkları aletler veya el yapımı ürünler hakkında bilgi almak için kamera kaydı, sağlıklı veri elde etmeyi sağlamaktadır. İş başında kaynak kişiye işi nasıl yaptığı, hangi aletleri kullandığı gibi hususların sorulması verinin güvenilirliğini artırır. İsmi söylediği aletlerin görüntüsü ve kullanımını gösteren kayıtlar sözlük karşılığını vermede önemli rol oynamaktadır.

Örnek olarak araştırmamızda elek yapımı ile ilgili bir kamera kaydı gerçekleştirdik. Elek yapımının mevsimsel olarak özel bir zamanı olması ve sadece bir ailenin bu işle uğraşmaya devam etmesi veri kaydını zorlaştırmıştır. İlk önce hangi aylarda ve günün hangi vakitlerinde elek yaptıklarıyla ilgili ön bilgi aldık. Sokakta veya evlerinin avlu bölümünde çalıştıkları için temmuz ve ağustos aylarında elek yaptıklarını belirttiler.

Eleğin yapılış aşamaları, kullanılan aletler ve pazarlanması hakkında kayıt yapma şansını elde ettik. Böylece yok olmakta olan bir kültürün terminolojisini belgelemiş olduk: *kamaniçe / kamança, porič, şahap, sırim, zınar, buşu* vb.

c. Flora ve Fauna

Flora ve fauna söz varlığını elde etmek için topluluğun yaşam alanına özel, yerel hayvan ve bitkiler için ise fotoğraflar veya resimler kullanılabilir. Bazen bu yöntemin yanlış yönlendirmelere yol açtığı da görülür. Renkler çoğu zaman bu yöntemde yanıltıcı rol oynar. Bu yüzden derlemeden önce bitkileri tam olarak tanımlayabilmek için alanda uzman kişilerden yardım alınabilir. Sözcüğü tanımlamak için örnek soru cümleleri vermek de güvenilirliği artıracaktır. Fakat araştırmamızda yaşam alanı olarak Çankırı Merkez'de yaşayan topluluğun söz ettiği hayvan veya bitkilerin karşılığı tarafımızdan bilinmektedir. Ayrıca tarım veya hayvancılıkla ilgilenmedikleri için bu alanda geniş bir söz varlığına sahip olmadıkları gözlemlenmiştir. *Gadu* 'kedi', *şün* 'köpek' gibi günlük hayatlarında sıkça rastladıkları hayvan adları derlenebilmiştir.

ç. Yer Adları

Yer adları sözlüksel veri olarak çok fazla işlenmez, fakat dillerin belgelenmesinde yer adları önemlidir. Dil ilişkilerinde değerli ipuçları ve kültürel kaynaklardır.

Genel olarak alan araştırmalarında yer adlarının elde edilmesiyle ilgili eğer mümkünse kaynak kişiyle küçük bir geziye çıkılabilir ve sorular doğal alanda sorulabilir. Fakat geniş alana yayılmış bir gruptan veri toplanmaya çalışılıyorsa bir yerden başka bir yere gidiş yolunu tarif etmesi ve giderken geçtiği sokak veya cadde isimlerini sayması istenilebilir. Eğer arabayla bir tura çıkılarak yer

adlarının elde edilmesi planlanıyorsa hem ses veya kamera kaydı hem de not alma yöntemi kullanılmalıdır. Ses veya kamera kaydı arabada gürültü olması ihtimali yüksek olduğundan veri kaybına yol açabilir. Yer adlarını öğrenmek için başka bir soru ise piknik, gezi vb. amaçlarla nereleri tercih ettikleridir.

Alan çalışmamızda Poşalarla yaptığımız görüşmelerde farklı yer adlarına rastlamadık. Genel olarak Çankırı ağzında var olan yer adlarını kullandıklarını gözlemledik. Ancak Çankırı'nın Poşaca karşılığı için *Kaḡru* sözcüğünü kullanmaları ilgi çekicidir. *Kaḡru* eskicil biçim olup Tietze'nin (2002, ss. 406) *Kāngrı* madde başında verdiği açıklamalara göre Yunanca kökenli *Gāngra*'dan gelmektedir. Anadolu Türk ağızlarında Yunancadan kopyalanan sözcüklerde söz başı /ky/ sesi /ç/'ye değişmiştir. Çankırı sözcüğü de bunlardan biridir. Özel amaçlarla tercih ettikleri mekânlarla ilgili ise bize Kurban Bayramı'nı kutlamak için gittikleri yeri anlattılar. Kayıta elde edilen yer adları *Dumeli* "Dümeli-Eldivan", *Tosa* "Tosya", *Engürüy* "Ankara"dır. Örneklerde görüldüğü gibi yer adları Çankırı'da kullanılan şekliyledir. Fakat Çankırı ağzından farklı fonetik özellikler görülür. Çankırı ağzındaki şekilleri ise sırayla *Dümeli*, *Tosya*., *Angara*'dır.

d. Akrabalık veya İlişki Terminolojisi

İlişki söz varlığının tespiti, gözlem yöntemiyle veya birbirlerine nasıl seslendikleri ve bizi nasıl adlandırdıklarının doğal ortamlarda kaydedilmesiyle elde edilebilir. Farklı ortamlarda gözlem yapılması ve sonuçların birbiriyle karşılaştırılması yolu güvenilir bir şekilde daha çok veri elde etmeyi sağlamaktadır. Bu bilgiler ışığında Poşaları kalabalık ortamlarda ziyaret etmeye çalıştık. Poşalarla sık sık görüşmemize rağmen çok az akrabalık adı ve ilişki sözcüğü elde edebildik. Gözlemlerimiz sırasında birbirlerine isimleriyle veya işaret zamirleriyle hitap etmeleri veri elde etmemizi zorlaştırdı. Fakat belirli cümle kalıplarını kullanmayı gösterirken örneğin bir derlemede annemin ve babamın yanımda olmasından yola çıkarak *Marit adını dinçe?* "Annenin adı ne?", *Horit adını dinçe?* "Babanın adı ne?" ya da bana *cokiye kafe per* "Genç kıza kahve getir." gibi cümlelerden terminolojiyi tespit etmeye çalıştık.

e. Diğer Konular

Yukarıda bahsettiğimiz konuların dışında; sosyal yapıları, değer yargıları, müzik terminolojisi veya soyut kavramları (düşünmek, unutmak vb.) tespit etmeye yönelik derlemeler yapılabilir. Biz çalışmamızda yazı dili olmayan, sadece konuşma diline dayanan Poşacanın günlük konuşma dilinde kullanılan ve Poşaların özel durumlarda ihtiyaç duydukları kelime listesini çıkarmaya çalıştık. Uğraştıkları sanat alanıyla ilgili olarak da "elekçilik" terminolojisini belirleyebildiğimiz oranda ortaya koyduk. Derlenen söz varlığının tamamı yüksek lisans tezi olarak yapılan *Çankırı Poşaları: Dil ve Kültür Araştırması* (2012) adlı çalışmanın "Sözlük" bölümünde listelenmiştir. Daha sonra

TUBİTAK hızlı destek projesiyle devam eden araştırmada yaklaşık 300 sözcük madde başı olarak belirlenmiştir. Çalışmanın son hâlinin, inceleme bölümüyle birlikte yayımlanması planlanmaktadır.

Sözlüksel Verinin Saklanması ve Sözlük Hazırlama

Türkiye’de sözlük bilim alanının son zamanlarda ilgi görmeye başlaması özellikle sözlük bilim teorisiyle ilgili çalışmaların artmasını sağlamıştır. Araştırmacılar “İyi bir sözlük nasıl olmalıdır?” sorusundan yola çıkarak teorik meselelere yönelmeye başlamışlardır. Bu soru, sözlük bilimsel ilke ve yöntemlerden yararlanarak her tür dil malzemesinin sözlükte nasıl değerlendirileceğini ve düzenleneceğini ortaya koymaktadır. Bunun için başta nasıl bir sözlük hazırlanmak istendiğine karar verilmelidir. Bu kararın verilmesinde çeşitli ölçütlerin öncelikle belirlenmesi önemlidir. Bunlar sözlüğün amacı, hitap edeceği hedef kitle, sözlüksel verinin niteliği, sözlüğün sunulacağı ortam gibi özelliklerdir. Bu ölçütlerin belirlenmesinden sonra sözlüksel verinin işlenmesi ve düzenlenmesiyle ilgili olarak yine sözlük bilimsel birtakım yöntem ve tekniklere başvurmak gerekir. Madde başı sözcüğün seçimi, tanımlanması, dil bilimsel özellikleri, kullanımı, örneklendirilmesi vb. konular sözlük maddesinin düzenlenmesinde karşımıza çıkacak temel problemlerin de kaynağıdır. Bu çalışmada teorik meselelerden ziyade izole bir topluluğun dili olan Poşacanın dil malzemesinin nasıl saklanacağı ve paylaşılacağı ile ilgili olarak bir sözlük hazırlama önerisi sunulacaktır. Alandan derlenen verilerle sözlüğün hazırlanmasında karşılaşılabilecek sorunlar, tamamen ayrı bir çalışmanın konusudur.

Alan araştırmasıyla hem eş zamanlı hem de art zamanlı dil incelemeleri için özgün veriler elde edilir. Araştırma sürecinde anlık edim olarak ortaya çıktığı için sözlü veri derlenirken veri kaybını en aza indirmek amacıyla çeşitli yöntemlere başvurulmalıdır (bk. Demir, 2015). Ancak kullanılan teknik ve yöntemler kadar dokümantasyonu yapılan dil verilerinin düzenlenmesi, saklanması ve paylaşımı aşamaları da önemlidir. İlk kez Wolfart (1979) tarafından kullanılan *field dictionary* “alan sözlüğü” terimi, saha çalışmasında toplanan malzemeyi bir araya getiren sözlükleri ifade etmektedir (Bejoint, 1983, s. 67). Yukarıda sözlüksel verinin derlenmesinde de söz edildiği gibi alan çalışmasının doğasından kaynaklanan bazı güçlükler ve sorunlar nedeniyle alan sözlüklerini yapmak diğer tür sözlüklere göre daha zordur.

Tehlikedeki diller üzerine yapılan çalışmaların artmasıyla basılı kaynaklara ek olarak Genel Ağ (İnternet) ortamında erişilebilir dil verilerinin sunumu ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Basılı sözlüklerle kıyaslandığında elektronik ortamdaki sözlüklerin verinin saklanması ve düzenlenmesinde daha geniş bir ortam sunması bakımından sözlükçüye büyük avantajlar sağladığı bir gerçektir. Bu tür sözlüklerle daha fazla verinin saklanması, sözlük maddesi içinde pek çok farklı

bilgi türüne yer verilmesi ve kullanıcıların verilere daha kolay ulaşması amaçlanmaktadır. Ayrıca Genel Ağ ortamına aktarılabilir yazılımlar, dilin yeniden canlandırılması çalışmalarında da kullanılmaktadır. Böylelikle dil konuşurlarına da hizmet ederler. Bu amaca yönelik birçok program bulunmaktadır. Dijital ortamda verilerin saklanması ve düzenlenmesi için başlıca yazılımları şu şekilde sıralayabiliriz: *Lexique Pro*, *Toolbox*, *TshwaneLex*, *KirrKirr*, *Wunderkammer*, *WeSayFLEX*. Bu programlar birbirlerinden farklı özellikleriyle ayrılmaktadır. Aşağıda alan araştırması çalışmalarında elde edilen verilen saklanması ve düzenlenmesinde kolaylık sağlayacağı düşünülen sözlük programlarından *Lexique Pro* tanıtılarak sonraki benzer çalışmalar için bir sözlük hazırlama önerisi sunulacaktır.

Alan araştırmamıza konu olan dil üzerine hazırlanacak sözlük, dilin Türkçe bir varyant olmaması ve karma bir yapıya sahip olması bakımından derlemeye dayanan ağız sözlüklerinden farklılık göstermektedir. Farklı bir dilin varyantı olması, izole yaşam tarzı, Türkçenin dile etkisi, topluluğun dile karşı tutumları gibi pek çok etken hem alan araştırmasında hem de sözlüğün hazırlanmasında çeşitli zorluklar yaratmaktadır. Örneğin dilin karma bir yapıya sahip olması sebebiyle sözcüklerin ek-kök ayrımlarının iyi bir şekilde yapılması, karşılaşılan özel ad, yer adları vb. sözcüklere alfabetik düzende yer verilip verilmeyeceği, gramatikal unsurlar ve kalıp ifadelerin sözlüğe alınıp alınmayacağı, baskın dilin söz varlığında yer alıp anlam bakımından farklı bir kullanımı olan sözcüklere yer verilip verilmeyeceği vb. soruların bu aşamada cevaplandırılması gerekmektedir.

Önerisi sunulan elektronik sözlüğün amacı, tehlikedeki bir dil olan Poşacanın söz varlığını kayıt altına almaktır. Alandan derlenen dil malzemesi elektronik ortamda Poşacadan Türkçeye, iki dilli bir sözlük olarak sunulacaktır. Dolayısıyla bu sözlük; hedef kitesini dil bilimciler ve alan uzmanlarının oluşturduğu, kod çözmeye dayalı pasif bir sözlüktür. Elektronik sözlüğün tercih edilmesinin sebebi; kolay erişime izin vermesi, maliyetinin düşük olması, verilerin işlenmesi konusunda daha kolay bir kullanım sağlaması (ekleme, çıkarma, düzenleme vs.), görsel malzemeye yer verilebilmesi, yeni ve daha fazla bilgi kategorisinin eklenebilmesi, bu anlamda kullanıcıya ve sözlükçüye pratik ve rahat bir kullanım alanı yaratması vb. avantajlara sahip olmasıdır.

***Lexique Pro* Sözlük Programı ve Poşaca-Türkçe Sözlük Önerisi**

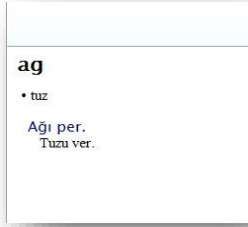
Lexique Pro, dil verilerinin ve görsel malzemenin bir arada sunulmasını kolaylaştıran bir sözlük programıdır. Program, “Don’t keep your lexicon to yourself! Share it with others!” sloganıyla alan araştırmalarında elde edilen verilerin paylaşılmasına teşvik etmek amacıyla SIL (the Summer Institute of Linguistics, Inc.) tarafından ücretsiz olarak sunulur. Afrika, Asya, Amerika, Pasifik kıtalarındaki birçok dilin söz varlığı *Lexique Pro* ile paylaşılmıştır. Hem

alan araştırmasına yeni başlayacak olanlar hem de mevcut verileri bulunanlar için kullanımı oldukça kolaydır.

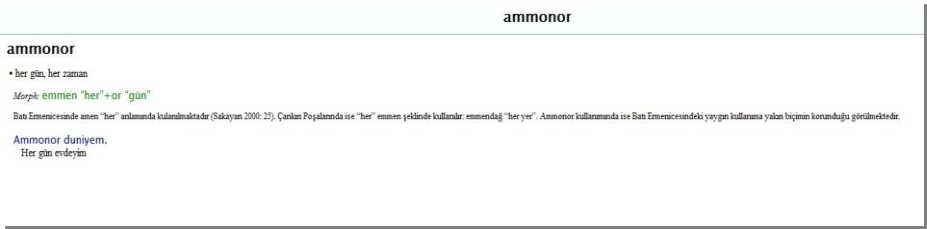

Resim 1

Resim 1’de görülen ana sayfa, isteğe göre alan çalışmasında elde edilen fotoğraflarla hazırlanmıştır. Program araştırmacı için korpusunu düzenleme imkânı sunarken dile ilgisi olanlar için de kaynak oluşturmaktadır. *Lexique Pro*’nun madde yapısı, madde başı sözcüğün biçim ve içerik özellikleriyle ilgili basılı sözlük ortamında yer almayan pek çok farklı bilgi kategorisi sunmaktadır. Sözcüğün eklenme tarihi, çoğul hâli (kişilere veya cansız olmasına göre), eş anlamlı ve karşıt anlamlı sözcükler (varsa), sözcükle ilgili bibliyografya, ilişkili olduğu sözcükler ve açıklamaları, sözcük hakkında ansiklopedik bilgi, sözcüğün hedef dildeki karşılığı ve kökeni, her alan için ek bilgi, derlemeden alıntılanmış biçim, yeterli bilgi varsa işlevselliği, biçim ve ses özellikleri, araştırmada elde edilmişse sosyolengüistik ve antropolojik notlar, sözcüğün varyantları, kaynak kişilerin sözcük hakkında farklı tanımları ve yorumları, araştırma sonucunda ortaya çıkan sözcüğün tanımı ve cümle içinde kullanımı, eğer konuşma içeriğinden çıkarılmışsa konuşmada geçtiği bölüm vb. birçok bilgi verilebilir. Ayrıca sözcükler belirli kategoriler (yiyecek, eşya, tarım vb.) oluşturularak gruplandırılabilir. Bu özellik sözlüğün hem alfabetik hem de tematik düzende kullanımına imkân tanımaktadır. Sözcükle ilgili elde edilen veriye göre alt başlıklar seçilerek isteğe göre oluşturulabilmektedir. Örneğin; resim 2’de görüldüğü gibi *ag* sözcüğünün derlemede kaydedilen kullanımı alt başlık olarak verilmiştir. Benzer şekilde sözcükle ilgili ansiklopedik bilgi (bk. resim 3), resim, ses kaydı vb. bilgiler de verilebilir.

Resim 2.

Resim 3.

Programın arayüzünde Türkçe yer almamaktadır. Fakat sözlüğü hazırlarken kullanıcı tarafından sözlük dilleri kaynak ve hedef dil olarak araştırma dillerine göre ayarlanabilmektedir. Sözcük hakkında verilecek alt başlıkların kısaltmaları da arayüz dili sebebiyle İngilizcedir: dt "date", xv "example". Bu durum program kullanıcıları için sorun oluşturmamaktadır. Kısaltmaların açılımlarına kolaylıkla ulaşılabilmektedir. Ancak programın kullanımı sözlük bilim alt yapısına sahip olmayı gerektirmektedir.

Resim 4.

Bunların dışında sözlükte dil ve konuşurlarıyla ilgili bilgi verilmesi için ayrı bir sekme de yer alır. Bu bölümde dil ile ilgili bilgiye ek olarak dilin konuşulduğu bölgenin haritası ve varsa dilin ses bilgisi veya dil bilgisi hakkında dokümanlar yüklenebilir. Video ve ses kaydı eklenerek kelimenin telaffuzu örneklendirilebilmekte ve sözlük girdileri web sayfası veya word dokümanına dönüştürülebilmektedir. Sadece basılı sözlük hazırlamak isteyenler için de word dokümanı formatına dönüştürülebiliyor olması ve ufak değişikliklerle basıma hazır bir biçim sunmasıyla kolaylık sağlamaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada “güvende değil” olarak nitelendirilen Poşa dili üzerine yapılan alan araştırmasından elde edilen verilerin paylaşımıyla Türkiye’deki küçük gruplarca konuşulan dillere dikkat çekilmek istenmiştir. Alan araştırmalarından elde edilen özgün verilerin saklanması ve kullanıcılara sunulması konuları ele alınmış, bu tür dil verilerinin değerlendirilmesi ve Genel Ağ (İnternet) ortamına aktarımı için bir program önerisi sunulmuştur. Araştırmacılar için verileri düzenleme, inceleme ve paylaşım kolaylığı sağlayan *Lexique Pro* sadece bir örnektir. Araştırmacı, korpusuna ve amacına uygun programı seçebilir.

Genel Ağ ortamında, alan araştırması sonucu elde edilen verilerin paylaşımı hem dilin konuşurları hem de araştırmacılar için oldukça önemlidir. *Lexique Pro* vb. yazılımlar, dil verisinin saklanması ve daha çok kişiye ulaşması için araştırmacıya uygun alanı sunar. Ayrıca Poşaca ve diğer diller üzerine yapılan alan araştırması verilerinin paylaşımı, Türkiye’de konuşulan birçok dilin haritasının çıkarılması ve bu dillerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi için de imkân sağlar. Böylece dil haritalarıyla dilin konuşulduğu bölgeler bir bütün olarak ele alınabilir, konuşulan dillerin benzerlikleri ve farklılıkları dil ilişkileri açısından değerlendirilebilir.

Çalışmanın katkı sağlayacağını düşündüğümüz önemli bir alan da terminolojidir. Poşaların ilgilendiği bohçacılık, elekçilik, gezici olarak halı kilim satışı vb. alanlarla ilgili farklı bir terminoloji ortaya konmuştur. Özellikle elekçilik kültürü ve bu alanla ilgili sözcükler yok olmak üzeredir. Elekçilik kültürü ve bu alanla ilgili yok olmak üzere olan sözcüklerin belgelenmesi ve paylaşımı, hem kültürel hem de dilsel bir değer olarak ileride yapılacak başka bilimsel çalışmalar için de önemli bir veri kaynağı oluşturmaktadır.

Bu çalışmada öneri olarak sunulan sözlük programında kısmi de olsa dilin yapısı hakkında da veri girişi yapılabilmektedir. Poşaca ve diğer diller daha ayrıntılı bilgisayar programları aracılığıyla dil bilimsel açıdan kolaylıkla incelenebilir ancak önerilen program basit yapıda olup kullanımının kolaylığı nedeniyle tercih edilmiştir. Sonuç olarak alan araştırmalarında bu tür programların kullanımı ve verilerin Genel Ağ ortamında paylaşımı yaygınlaştırılmalıdır.

Kaynakça

- Andrews, P. A. (1989). *Ethnic Groups in the Republic of Turkey*. Wiesbaden: Reichert.
- Bejoint, H. (1983). On the Field-Work in Lexicography: Field Dictionaries. *Lexicography: Principles and Practice*, (R.R.K. Hartmann, Ed.) içinde (ss. 67-76). London: Academic Press.
- Bläsing, U. (1992). *Armenisches Lehngut im Türkentürkischen: am Beispiel von Hemşin* (Dutch Studies in Armenian Language and Literature 2). Amsterdam: Rodopi.
- Bläsing, U. (1995). *Armenisch-Türkisch Etymologische Betrachtungen ausgehend von Materialien aus dem Hemşingebiet: nebst einigen Anmerkungen zum Armenischen, insbesondere dem Hemşindialekt* (Dutch Studies in Armenian Language and Literature 4). Amsterdam: Rodopi.
- Bowern, C. (2008). *Linguistic Fieldwork: A Practical Guide*. New York: Palgrave Macmillan.
- Brenzinger, M. vd. (2003). *Language Vitality and Endangerment*. Paris: UNESCO Ad Hoc Expert Group Meeting on Endangered Languages. 01.06.2017 tarihinde <http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00120-EN.pdf>. adresinden erişildi.
- Demir, N. (2015). *Ankara Örneğinde Ağızların Belgelemesi* (İnceleme-Metinler-Sözlük). Ankara: TDK Yay.
- Demir, N. ve Üzüm, M. (2014). Çankırı Poşaları. *Mehmet Özmen Armağanı*, (N. Demir ve F. Yıldırım, Ed.) içinde (ss. 137-152). Adana: Çukurova Üniversitesi Yay.
- Dum-Tragut, J. (2009). *Armenian: Modern Eastern Armenian*, Volume 14. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Finck, F. N. (1907). *Die Sprache der Armenischen Zigeuner*. Petersburg: Wissenschaften.
- Himmelman, N. P. (2006). Language Documentation: What is it and What is it Good for?. *Essentials of Language Documentation* (Trends in Linguistics. Studies and Monographs, 178), (J. Gippert, N. P. Himmelmann ve U. Mosel, Eds.) içinde (ss. 1-30). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Johanson, L. (2002). Do Languages Die of “Structuritis”? On the Role of Code Copying in Language Endangerment. *Rivista di Linguistica*, 249-270.
- Johanson, L. (2003). Smaller Turkic languages. *Minor Languages*, (J.Sherzer, T. Stolz, Ed.) içinde (ss.15-40). Bochum: Universitätverlag Dr. N. Brockmeyer.
- Kenrick, D. (2007). *Historical Dictionary of the Gypsies*. Maryland: The Scarecrow Press.
- Kolukırık, S. (2009). *Dünden Bugüne Çingeneler*. İstanbul: Ozan Yay.
- Marsh, A. (2008). Etnisite ve Kimlik: Çingenelerin Kökeni. *Biz Buradayız Türkiye’de Romanlar Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi*, (E. Uzpeder, S. Danova, S. Özçelik, S. Gökçen, Ed.) içinde (ss.19-27). İstanbul: Mart Matbaacılık.
- Melikian, G. (2002). On the Problem of Secret Languages and Slangs in Iran. *Iran and Caucasus*, 6, (G. S. Asatrian, Ed.) içinde (ss. 181-188). Boston: Brill Publishers.
- Önder, E. (1999). Bir Alt Kimlik Örneği Olarak Poşalar. *Türk Yurdu*, 145, 38-49.

- Patkanoff, K. P. (1908). Some Words on the Dialects of Transcaucasian Gypsies- Boša and Karaçi. *JGLS New Series, I*, 229-257.
- Riggs, E. (1856). *A Grammar of the Modern Armenian Languages as Spoken in Constantinople and Asia Minor*. Constantinople: A.B. Churchill.
- Seropyan, S. (2000). Vatansız Tek Ulus Çingeneler ve Çingenelerin Ermenileşmişleri Hay-Poşalar. *Tarih ve Toplum, 34*(202), 21-25.
- Tietze, A. (2002). *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati, C. 1*. İstanbul: Simurg Yay.
- Üzüm, M. (2012). *Çankırı Poşaları: Dil ve Kültür Araştırması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Voskanian, V. (2007). The Iranian Loan-Words in Lomavren- The Secret Language of the Armenian Gypsies. *Iran and Caucasus, 6*, (G. S. Asatrian, Ed.) içinde (ss. 169-179). Boston: Brill Publishers.
- Wolfart, H. C. (1979). Diversified Access in Lexicography. *Dictionaries and Their Users*, (R.R.K. Hartmann, Ed.) içinde (ss.143-153). Exeter University.
- Yıldırım, F. (2011). *Abdal Gizli Dili: İnceleme-Sözlük*. Adana: Karahan Yay.

Elektronik Kaynakça

- Gezer, H. (2009). *Poşa Nedir?* 10.07.2017 tarihinde <https://www.antoloji.com/nedir/posa-4262/> adresinden erişildi.
- Lexique Pro*. 15.04.2017 tarihinde <http://www.lexiquepro.com/> adresinden erişildi.
- TBMM (1982). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*. 20.01.2018 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm> adresinden erişildi.

